

KÉPZŐMŰVÉSZET ELŐTT

Történelmi felülnézetek — és a szex

Múlt héten emlékeztünk nemzeti történelmünk egyik leggyászosabb napjára, 1849. október hatodikára s az aradi tizenháromra.

Tizenhárom hős honvédtábornok, s mennyi más ismert és névtelen hazafi még, kilenc ugyan valamiképp sikerült elkerülniük a bitót, vagy a puskácsövet, de megmentett életük további szakasza a szüntelen háborgatások és kíméletlen megpróbáltatások sorozatává lett. Mint például Tánicsics Mihályé.

Az évfordulóra — indirekt módon — a reá való emlékezéssel áldozott a televízió, műsorára tűzve **Eörsi István** Fazekas című tévéjátékát.

Figyelmet keltő, hogy a tévé nem első ízben emlékezik az aradi gyásznapon Tánicsics tragikus sorsának megidézésével, s éppen **Eörsi** révén. Az író néhány évvel ezelőtt. Teréz című művében a szabadságharc bukását követő rejtezés éveinek hőslélek asszonyát, Tánicsics hitvesét mintázta meg. **Eörsit** tehát erősen foglalkoztatja történelmünk kimagasló személyiségének sorsa. Ezúttal, a Fazekas című tévédrámájában nevezetesen az, miképp alakult Tánicsics, a negyvennyolcas eszmékhez a kiegyezést, az amnesztiát követően is körömszakadtáig hithű forradalmár sorsa? Saját fanatizmusának áldozata lett-e, avagy a passzív ellenállásba befáradt, az uralkodóval kompromisszumra hajlandó társadalomé?

A tévédráma legmegröbb pillanatai azok, amikor az új nemzeti felkelést remélő Tánicsics kertjéből felszínre ássa azokat a cserépfazekákat,

amelyekbe a forradalom frásait rejtette. Az edényekben csak mocskos, sáros máladékot lel, semmivé vált ideákat. A könyörtelen valósággal való megsemmisítő szembesülés pillanatai ezek drámában az ideák nélküli világgal, amely nélküli és ellenére haladt tovább a maga útján. Ámelyben a Tánicsics Mihályoknak immár semmi keresnivalója.

Eörsi tévéjátéka a meglehetősen statikus volta ellenére is jó dráma, mert belső szerkezetébe árnyalt lélektani megalapozottságú, s ez nagyban feledtetni képes a cselekményesség hiányát. A történet szereplői többnyire körbejárhatóan hiteles írói megmintázások, Tánicsics személyén túl is legkivált az eszközeiben rafináltan kifinomult Prottman udvari tanácsos és az adott világhoz simulékonyan igazodó Jókai Mór figurájában. E hármásban Hetényi Pál, Revécsky Gábor és Bálint András nyújtott remek színészi munkát. Tánicsicsnéban pedig Mészler Judit.

A budapesti művészeti hetek tévészemélye vasárnap a Szántó Erika novellájából készült Tanúkihallgatás című tévéfilm volt.

A nagylélegzetű ígéretes kezdet után, ahol a forgatókönyvíró és a filmet rendező Esztergályos Károly egészen szoros személyes indítással Esztergályos János országgyűlési képviselő 1939. március 7-én, a zsidók közeletti és gazdasági térhódításának korlátozásáról szóló törvényjavaslat elleni felszólalását eleveníti meg — a történet két, egymástól szinte teljesen függet-

len szára osztozik. Egy 1967-ben, a béke huszoneketedik évében lezajlott háborús-nyilas bűnperre és egy mai, unalomig ismert, csömörlésig újrazott páraszókkal teli szerelmi históriára. A párhuzamos cselekmény sorvitelében a rendező olyan nagyfokú aránytézésének lehetünk tanúi, amilyenre ritkán lelünk példát. Pedig a film időszerű memortóvá is válhatott volna, hogy a fasizmus, az embertelenség túlélté a világháború óta eltelt évtizedeket s ma is virulensen burjánzik térségeiben a világnak. Az alaptéma azonban szemünk láttára zsugorodik mind jelentéktelenebbé a filmben, a szörnyűséges történetek nevésséges rekonstrukciója nem vált ki belőlünk döbbenetet, csak silány közhelyes, híradókból, sokkalta igényesebb művekből ismert eseményeket sorjáztat elénk újra. Unalmas, indulataiban végsőig redukált tárgyalási képek, arc nélküli figurák. Ugyan, mit mondatnak ezek a ma pubertáskorú legénykéinek de másoknak is a női ölek, combok és mellék dús vilódzásában. A történelem bűnösei úgyis elnyerik méltó büntetésüket. Akkor meg mindent bele, kisanyám!

Bizony kár, hogy Esztergályos sok-sok remek filmje után e vállalkozását nem hagyta abba a legelején. A képviselői hitvallásnál. Mert a többinek alig van köze ahhoz, amiről a Tanúkihallgatásnak beszélnie kellett volna.

Ruttkai Éva nem a feladat érdeméből — önmaga lényéből volt csodálatos élmény, szerepkörváltásának megrázó fordulóján.